

Toimintatutkimus (action research)

Tausta

Toimintatutkimus sopii erilaisiin kehityshankkeisiin. Sen tarkoituksena on vaikuttaa tutkimuskohteeseen, sen toimintaan tai ympäristöön niitä kehittävästi ja parantavasti. Lähtökohtana pidetään tieteellisyyden ja käytännöllisyyden yhdistämistä.

Tutkimus on aineistolähtöistä: tehdään havaintoja itsestä tai toimintaympäristöstä ja havaintojen perusteella tehdään päätelmiä ja parannuksia. Tutkimus on myös syklistä, eli parannusten jälkeen havainnointi aloitetaan uudestaan.

Toimintatutkimus liittyy sosiaaliseen konstruktivismiin ja pragmatismiin: Tietoa tuottavat yksilökokemukset ja tutkija itse. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on tuottaa hyvää, käytännöllistä tietoa ja muuttaa sosiaalista todellisuutta.

Järvisen taksonomiassa toimintatutkimuksen voi sijoittaa teorian testaamisen ja sen luomisen välimaastoon. Yhtäältä teoriaa luodaan havaintojen perusteella, toisaalta sitä testataan ja aloitetaan kierros uudestaan. Lopputulukseksi tutkimuksesta pitäisi saada käytännön tietoa, jota ei enää testata. Siksi Järvisen taksonomiassa voidaan kallistua enemmän teoriaa luovan lähestymisen suuntaan.

Toimintatutkimuksesta esimerkki on Nelli Lyyran, Pilvikki Heikinaho-Johanssonin ja Sanna Palomäen artikkeli ”Video-reflektoinnin ja observointimenetelmien hyödyntäminen liikunnanopettajakoulutuksessa” (2015). Artikkelin taustalla olevan tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, miten liikunnanopettajaopiskelijat refleктоivat omaa opetuskäyttäytymistään erilaisia observointimenetelmiä ja videoita apuna käyttäen.

Kurt Lewin käytti ensimmäisenä termiä ”toimintatutkimus” vuonna 1944. Hän kehitti tutkimusstrategian nykyisin tunnetun syklisen prosessin.

Aineiston keräys

Toimintatutkimuksessa aineistoa kerätään sykleissä. Ensimmäinen sykli alkaa toiminnan suunnittelulla. Toimintaa havainnoidaan ja sitä reflektoidaan. Tehtyjen havaintojen ja reflektoinnin pohjalta jatketaan tarkistetulla suunnittelulla seuraavaan sykliin. Toisessa ja sitä seuraavissa sykleissä toiminnan havainnointi ja reflektointi toistuvat.

Toimintaa voi havainnoida eri tavoin riippuen siitä, millaista toimintaa havainnoidaan ja millaisessa ympäristössä.

Tyypillistä aineistoa toimintatutkimuksessa ovat muun muassa haastattelut, raportit ja päiväkirjat. Näitä voidaan analysoida erilaisin aineistoille tyypillisin menetelmin.

Toimintatutkimus on aikaavievää tutkimusta. On myös asennoiduttava tutkimukseen siten, ettei tutkija ole toimintatutkimuksessa objektiivinen ja ulkopuolinen. Aineiston keräämisessä voidaan käyttää apuna erilaisia teknologian tarjoamia apuvälineitä, kuten nauhureita ja kyselylomakkeita.

Implementointi

Toimintatutkimuksesta esimerkkinä on äidinkielen opiskelu monimuotoistaminen verkkokurssien avulla.

Tutkimukseen osallistuu noin 150 ammattikoululaista eri aloilta. Osallistujat valikoituivat kurssia vetävän opettajan vuosisuunnitelman perusteella.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, mitä opettajan on otettava huomioon verkko- ja monimuoto-opintoja suunnitellessa. Lisäksi selvitetään opiskelijoiden edellytyksiä osallistua ko. opintoihin verkossa.

Aineistoa kerätään kyselyillä kurssin alussa, puolivälissä ja lopussa, haastattelemalla opiskelijoita ja pitämällä kirjaa kurssien välillä tehdyistä muutoksista. Lisäksi kurssin opettaja pitää kurssien aikana vapaamuotoista päiväkirjaa, johon hän merkitsee syklien eri vaiheissa esiin nousseita ajatuksia.

Aineistoa kerätään yhden lukuvuoden ajan viidellä eri jaksolla. Kurssi järjestetään viiden jakson aikana kuudelle ryhmälle, mutta syklejä muodostuu jaksojärjestelmän vuoksi viisi.

Tutkimuksen lopussa opettajalla pitäisi olla tietoa verkkokursseille sopivista käytänteistä ja opettajan roolista muutoksissa. Tämän tiedon pitäisi olla myös muiden organisaation jäsenten käytössä, jotta sitä voitaisiin pitää hyödyllisenä.

Toimintatutkimuksen avulla on mahdollista saavuttaa hyödyllistä tietoa opettajan työmäärästä ja tukitoimista, joita tarvitaan verkkokurssien onnistumiseksi. Tieto on hyödyllistä myös opetuksen kehittämisen ja koko organisaation kehittämisen kannalta.

Tutkimuksen luotettavuutta voi edistää esimerkiksi pirstomalla analyysiä eri tutkijoille. Toimintatutkimus strategiana asettaa kuitenkin tiettyjä rajoitteita saadun tiedon laadun arvioinnille. Jos tutkimuksessa on mukana määrällisiä piirteitä, kuten oppimistuloksia ja arvosanoja, lisää se tutkimuksen luotettavuutta.

Toimintatutkimusta voi asiaan perehtymätön pitää tieteellisen tutkimuksen vastaisena sen subjektiivisen luonteen vuoksi. Lisäksi tutkimusta voi olla vaikeaa toistaa, koska kokemukset, joiden pohjalta toimintaa on muokattu, ovat yksilöllisiä. Subjektiivisuus tuo mukanaan tietynlaisia rajoituksia: omiin tuntemuksiin vaikuttavat väistämättä muutkin kuin kurssiin ja sen käytänteisiin liittyvät asiat.